

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ร้อยละ 75 ในปัจจุบัน¹ ประกอบอาชีพทางการเกษตร กิจนันทนาการที่จะพัฒนาประเทศ จึงควรเริ่มจากการพัฒนาเกษตรกรรม อันเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเสียก่อน ซึ่งถึงแม้ว่ารัฐบาลจะได้เร่งรัดพัฒนาเกษตรกรรมไทยในช่วง 20-30 ปีที่ผ่านมาก็ตาม แต่เกษตรกรรมไทยส่วนใหญ่ก็ยังมีฐานะยากจนเช่นเดิม² ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุสาม ประการ ประการแรกคือ ความรู้ด้านเทคโนโลยีและเทคนิคการเกษตรแบบใหม่ ยังไม่สามารถเผยแพร่ไปถึงเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่การเกษตรระดับตำบลคนหนึ่ง ๆ ต้องรับผิดชอบครอบคลุมครัวเรือนเกษตรกรรมถึงประมาณ 1,000 ครัวเรือน³ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาล ยังไม่สามารถดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร เพื่อเผยแพร่วิทยาการทางการเกษตรแบบใหม่ไปสู่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ กิจนันทนาการจึงจำเป็นต้อง

---

¹พิสิษฐ์ ศศิณลิน, "คำกล่าวรายงานพิธีเปิดการสัมมนาสื่อสารการเกษตร จากประสบการณ์ระหว่างประเทศ ครั้งที่ 1," (กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์, 2525), หน้า 1.

²แฟรงค์ แองกอล์ฟ ไฮม, อकिन รพีพัฒน์ และ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, คู่มือนักพัฒนา วิถีทำงานกับเกษตรกร, แปลโดย บัณฑิต อ่อนคำ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า คำนำ

³อาชีวศึกษา, กรม. คู่มือการเรียนการสอน กษ.162 หลักการส่งเสริม เกษตร หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ. 2524. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524), หน้า 13.

ยิ่งที่จะต้องมีองค์กรของ เกษตรกร เป็นฐานรองรับอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรของ เกษตรกรเหล่านี้เป็นศูนย์กลางรับการ เผยแพร่ความรู้ เทคโนโลยีการ เกษตรแบบใหม่ จากหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการ เกษตร นำไปเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรคน อื่น ๆ ในท้องถิ่นต่อไป ซึ่งรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้ ก็จึงจะเห็น ได้จากความพยายามของรัฐบาลในอันที่จะสร้างองค์กรของ เกษตรกร ในท้องถิ่นขึ้น ให้มีประสิทธิภาพ¹ เช่น สหกรณ์การ เกษตร กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ฯลฯ เพื่อให้เกษตรกรในท้องถิ่นได้รวมกลุ่มกัน และร่วมปรึกษาหารือทางแก้ไข ปัญหา ของตนเอง อันเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะเป็นหนทางนำ ไปสู่การปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของ เกษตรกรให้ดีขึ้น

ปัญหาประการที่สอง ในการส่งเสริมการ เกษตรของประเทศไทยก็คือ การที่เนื้อหาความรู้ เทคโนโลยีการ เกษตรที่เผยแพร่ ไปสู่เกษตรกร ในชนบทนั้น บางครั้งไม่เหมาะสมกับปัญหา อุปสรรค ความเดือดร้อน และความต้องการ ของ เกษตรกรในแต่ละท้องถิ่น และปัญหาประการสุดท้ายคือ สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ความ รู้ไปยัง เกษตรกร ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร²

รูปแบบหนึ่งของการสื่อสารการ เกษตรที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว มาแล้วที่ได้มีผู้เสนอแนะไว้³ คือ การจัดตั้งกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อเกษตรกร

¹แฟรงค์ แองกอล์ฟ โฮม, อคิน รพีพัฒน์ และ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, คู่มือนักพัฒนา วิธีทำงานกับเกษตรกร, แปลโดย บัณฑิต อ่อนคำ, หน้า คำนำ.

²สัมภาษณ์ อรรถ อินทลักษณ์, เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดนคร ราชสีมา ผู้ประสานงานโครงการวิทยุเพื่อยุวเกษตรกร, 22 ธันวาคม 2525.

³พจน์ ชุมศรี, รายงานการศึกษาหลักการดำเนินการอภิปรายกลุ่ม สำหรับงานส่งเสริมการเกษตร. (กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวง เกษตรและสหกรณ์, 2520), หน้า 88.

(Radio Forum) ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย กล่าวคือ ในการดำเนินการนั้นผู้จัดทำรายการจะสำรวจปัญหา อุปสรรคและความต้องการของเกษตรกร ตลอดจนผลสรุปการอภิปรายของกลุ่ม มาเป็นข้อมูลในการจัดทำรายการวิทยุ เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหา อุปสรรค และความต้องการของเกษตรกรในแต่ละท้องถิ่น ที่สำคัญก็คือกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อเกษตรกร เป็นกลุ่มในท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นองค์กรกลางนำความรู้วิชาการทางการเกษตรที่รับฟังจากวิทยุไปถ่ายทอดเผยแพร่ต่อไปยังเกษตรกรคนอื่น ๆ ในท้องถิ่นของตน อันเป็นการช่วยแก้ไขปัญหของการชาขององค์กรในท้องถิ่นที่เป็นฐานรองรับวิชาการทางการเกษตรอีกด้วย

กลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อเกษตรกรนี้ เป็นรูปแบบการสื่อสารชนิดใหม่ที่เกิดจากการประสานสัมพันธ์สื่อมวลชนและสื่อระหว่างบุคคลเข้าด้วยกัน เกิดขึ้นครั้งแรกในหมู่ครอบครัวชาวนาที่ประเทศแคนาดา ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ต่อมาประเทศอินเดียก็นำเอาไปดัดแปลงใช้ภายในประเทศ และได้รับความนิยมสำเร็จเป็นอย่างดี จากนั้นจึงได้แพร่หลายไปยังประเทศกึ่งพัฒนาอื่น ๆ เช่น ไนจีเรีย กานา บราซิล คอสตาริกา มาลาวิ ฯลฯ¹ รูปแบบการจัดทำกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุโดยทั่วไปคือ จัดรวมประชาชนเป้าหมายเข้าเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีการพบปะกันเป็นประจำเพื่อรับฟังรายการวิทยุและร่วมกันอภิปรายเนื้อหาของรายการวิทยุ นั้น ซึ่งเป็นการประสานสัมพันธ์สื่อมวลชนและสื่อระหว่างบุคคลเข้าด้วยกัน รูปแบบของกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อเกษตรกรนี้ นับเป็นวิธีการที่น่าจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการเข้าถึงประชาชนเป้าหมายและจูงใจให้เกิดการยอมรับนวัตกรรม

---

¹Everett M. Rogers, "Mass Media and Interpersonal Communication" in Handbook of Communication, ed. Itheil de Sola Pool with Frederick W. Frey and Wilbur Schramm. (Chicago: Rand McNally, 1971), p. 303.

สำหรับประเทศไทย ถึงแม้จะเคยมีการศึกษาแนวทางการนำรูปแบบกลุ่ม
อภิปรายรายการวิทยุเพื่อเกษตรกรมาใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร โดยทำการ
ทดลองในเขตชลประทานหลวงหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น ในระหว่างเดือนมิถุนายน
พ.ศ. 2518 ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2519¹ แต่มิได้มีการดำเนินงานโครงการกลุ่ม
อภิปรายรายการวิทยุเพื่อเกษตรกรขึ้นอย่างจริงจัง โครงการที่จัดทำอย่างเป็นทางการ
เป็นครั้งแรกในประเทศไทยก็คือ โครงการกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อ
ยุวเกษตรกร ซึ่งริเริ่มจัดทำขึ้นโดยโครงการส่งเสริมการเกษตรไทย-เยอรมัน
ร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา โดยคำนึงเห็นว่า ยุวเกษตรกร เป็นผู้มี
ความสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศ แต่เคิมนั้นการส่งเสริมการเกษตร
ในประเทศไทย ส่วนใหญ่ได้มุ่งเน้นพัฒนาเฉพาะบุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งตาม-
ความเป็นจริงแล้ว ยังมีลูกหลานของเกษตรกรอีกเป็นจำนวนมากถึงประมาณ 15 ล้านคน
ที่ทำงานอยู่ในไร่นา ดังนั้น คำแนะนำทางวิชาการเกษตรและเทคโนโลยีการเกษตร
ต่าง ๆ จึงมิได้เข้าถึงปฏิบัติอย่างแท้จริง นอกจากนี้วัยของหัวหน้าครอบครัวยังเป็น
อุปสรรคต่อการพัฒนาการเกษตรอีกด้วย เนื่องจากเกษตรกรผู้สูงอายุมักไม่ค่อยกระตือ-
รือร้นนำวิชาการเกษตรแขนงใหม่ไปปฏิบัติเพื่อปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของคนเหมือน
เช่นเกษตรกรวัยหนุ่มสาว ดังนั้นการพัฒนายุวเกษตรกรจึงเป็นการสร้างรากฐานใน
การพัฒนาการเกษตรของประเทศอย่างถาวรในอนาคต²

จากความสำคัญของยุวเกษตรกรดังกล่าว โครงการส่งเสริมการเกษตร
ไทย-เยอรมัน ร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา จึงได้จัดทำโครงการกลุ่ม

¹ ทัศน ชุมศรี, รายงานการศึกษาหลักการดำเนินการอภิปรายกลุ่ม
สำหรับการส่งเสริมการเกษตร, หน้า คำนำ

² สัมภาษณ์ อรรถ อินทลักษณ์, เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัด
นครราชสีมา ผู้ประสานงานโครงการวิทยุเพื่อยุวเกษตรกร, 22 ธันวาคม 2525.

อภิปรายรายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกรขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนายูว เกษตรกรใน
 ทองที่จังหวัดนครราชสีมา ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการเกษตรและ
 การประกอบอาชีพ เพื่อให้เป็นเกษตรกรชั้นนำในอนาคต ทั้งนี้โดยคำนึงเห็นว่า
 หากใช้วิธีการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ เกษตรกรแผนใหม่ โดยจัดตั้ง เป็นกลุ่มอภิปราย
 รายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกร ก็จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ยูว เกษตรกรได้รวดเร็ว
 ยิ่งขึ้นกว่าการที่จะอาศัยแต่กำลังเจ้าหน้าที่การ เกษตร ในท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว โดย
 ในระยะเริ่มทดลองนั้น มีกลุ่มเป้าหมายอยู่เพียงสองกลุ่มคือ กลุ่มยูว เกษตรกรโคก
 ตะไกล หมู่บ้านโคกตะไกล ตำบลเมืองคง อำเภอคง และกลุ่มยูว เกษตรกรโคกเพชร
 ตำบลโนนรัง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา สมาชิกของกลุ่มยูว เกษตรกร เหล่านี้
 จะมาฟังรายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกรร่วมกันที่บ้านของ สมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือที่ศาลา
 ยูว เกษตรกร เมื่อจบรายการแล้ว ผู้นำการอภิปรายจะพูดคุยกระตุ้นให้เกิดการซักถาม
 แสดงความคิดเห็น เพื่อหาข้อสรุป ซึ่งผลจากการอภิปรายอาจนำไปสู่การทัศนใจ
 ยอมรับนำไปปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ หรืออาจนำมาซึ่งแนวความคิดใหม่ของยูว เกษตรกร
 ในการปรับปรุงวิธีการที่รับฟังรายการให้มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของตน¹

โครงการกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกรนี้ ได้เริ่มดำเนินการ
 มานับตั้งแต่วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2524 โดยมีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน
 ดังนี้²

1. เพื่อให้สมาชิกยูว เกษตรกร ได้รับความรู้ทางด้านวิชาการ เกษตรกรแผนใหม่
 อย่างรวดเร็วและทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพท้องถิ่น
2. เพื่อให้สมาชิกยูว เกษตรกร ได้มีโอกาสซักถามปัญหาข้อข้องใจ ทางด้าน
 การเกษตรและเทคนิคเกษตร โดยได้รับคำตอบอย่างถูกต้องรวดเร็ว

¹โครงการส่งเสริมการเกษตรไทย-เยอรมัน, "โครงการวิทยุเพื่อยูว
 เกษตรกร," (นครราชสีมา : โครงการส่งเสริมการเกษตรไทย-เยอรมัน, 2525),
 หน้า 1.

² เรื่องเดียวกัน.

3. เพื่อให้สมาชิกยุว เกษตรกร ได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสมาชิกยุว เกษตรกร
อื่น ๆ ที่รับฟังรายการวิทยุเพื่อยุว เกษตรกร ได้
4. เพื่อเป็นการกระตุ้นและเร่งเร้าการยอมรับวิชาการ เกษตรแผนใหม่
ของสมาชิกยุว เกษตรกร โดยใช้วิธีการที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
5. เพื่อให้สมาชิกยุว เกษตรกร ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเอง
โดยการอภิปรายเนื้อหาที่ได้รับฟังจากรายการวิทยุ

กลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อยุว เกษตรกร นับเป็นรูปแบบใหม่ของการ
สื่อสาร ที่เกิดจากการประสานสัมพันธ์การใช้รายการวิทยุรวมกับการ สื่อสารระหว่าง
บุคคล ซึ่งนับว่าแปลกใหม่สำหรับประเทศไทย และยังเป็นการจัดตั้งกลุ่มอภิปราย
รายการวิทยุที่สมบูรณ์แบบขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย อันเป็นความพยายามที่จะ
นำสื่อวิทยุ ซึ่งเป็นสื่อที่มีใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งยังสามารถเข้าถึงประชาชนในทุก
ท้องถิ่นของประเทศ และมีราคาถูก มาประยุกต์ใช้รวมกับการ สื่อสารระหว่างบุคคล
ซึ่งเป็นสื่อที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ และถือกันว่าเป็นสื่อที่มีอิทธิพลสูง ในการโน้มน้าวใจ
ให้เกิดการยอมรับแนวความคิดใหม่

ดังนั้น จึงควรจะศึกษาวิจัยกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อยุว เกษตรกรนี้ว่า
สามารถก่อให้เกิดการยอมรับนำความรู้แนวกรรมการ เกษตร ไปปฏิบัติหรือไม่ และจะ
ก่อให้เกิดการแพร่กระจายแนวกรรมการ เกษตร จากกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อ
ยุว เกษตรกร ไปสู่ท้องถิ่นหรือไม่ ในลักษณะใด โครงสร้างการ สื่อสารและเครือข่าย
การ สื่อสารของกลุ่ม มีผลต่อการยอมรับและการแพร่กระจายแนวกรรมการ เกษตรหรือไม่
ในลักษณะใด ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการ ประเมินผล
โครงการ เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงโครงสร้างกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อ
ยุว เกษตรกร ให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการนำรูปแบบการ สื่อสาร
"กลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อยุว เกษตรกร" ไปใช้ในงานส่งเสริมการ เกษตร เพื่อ
พัฒนาเกษตรกรไทยให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในท้องถิ่นอื่น ๆ ทั่วทั้งประเทศ
ตามเป้าหมายของโครงการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบผลของการประสานสัมพันธ์การใช้รายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกร และการแพร่กระจายสารสนเทศระหว่างบุคคลที่มีต่อการยอมรับและการแพร่กระจาย นวัตกรรมการเกษตร
2. เพื่อเข้าใจถึงโครงสร้างการสื่อสารของกลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล และกลุ่มยูว เกษตรกร โลกเพชร
3. เพื่อทราบถึงตัวแปรต้นในโครงสร้างการสื่อสารและปัจจัยทางสื่อสาร ที่มีผลต่อการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกร
4. เพื่อทราบลักษณะของการแพร่กระจายนวัตกรรมการเกษตรจากสมาชิก กลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกร ไปสู่ระบบสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้จะจำกัดขอบเขตของการศึกษาข้อมูลเฉพาะกับสมาชิกกลุ่มอภิปราย รายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกร จำนวนสองกลุ่มคือ กลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล หมู่บ้านโกรกตะไกล ตำบลเมืองคง อำเภอคง และกลุ่มยูว เกษตรกร โลกเพชร อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากทั้งสองกลุ่มเป็นกลุ่มยูว เกษตรกร ทดลอง เริ่มแรกขอโครงการกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกร และทั้งสองกลุ่ม นั้นถึงแม้ว่าจะมีความพร้อมที่สุดในช่วงเริ่มแรก แต่ในช่วงต่อมากลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล ได้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น และมีความกระตือรือร้นมากกว่ากลุ่มยูว เกษตรกร โลกเพชร ซึ่งมีจำนวนสมาชิกลดน้อยลง จึงควรที่จะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างสองกลุ่มนี้

นอกจากนี้ยังจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะกับนวัตกรรมการเกษตร ซึ่งออก อากาศในรายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกร ในเวลา 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2524 ถึง วันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2525

ปัญหาการวิจัย

1. กลุ่มยูว เกษตรกรไทรกตะไกล และกลุ่มยูว เกษตรกรโคกเพชร มีความแตกต่างในผลของการประสานสัมพันธ์การใช้รายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกร และการแพร่กระจายสารสนเทศระหว่างบุคคลในกลุ่ม ที่ก่อให้เกิดการยอมรับนวัตกรรม การ เกษตรหรือไม่

2. การสื่อสารระหว่างบุคคลก่อให้เกิดการยอมรับนวัตกรรมและแพร่กระจายนวัตกรรม การ เกษตรมากกว่าสื่อวิทยุทั้งกลุ่มยูว เกษตรกรไทรกตะไกลและกลุ่มยูว เกษตรกรโคกเพชรหรือไม่

3. ลักษณะความเชื่อมโยงทางการสื่อสารระหว่างบุคคลภายในกลุ่มยูว เกษตรกรไทรกตะไกล แตกต่างจากลักษณะความเชื่อมโยงทางการสื่อสารระหว่างบุคคลภายในกลุ่มยูว เกษตรกรโคกเพชรหรือไม่

4. ลักษณะการแพร่กระจายนวัตกรรม การ เกษตรของกลุ่มยูว เกษตรกรไทรกตะไกล แตกต่างจากลักษณะการแพร่กระจายนวัตกรรม การ เกษตรของกลุ่มยูว เกษตรกรโคกเพชรหรือไม่

5. กลุ่มยูว เกษตรกรไทรกตะไกลและกลุ่มยูว เกษตรกรโคกเพชรมีความแตกต่างในผลของสมาชิกที่มีความเกี่ยวข้องทางการสื่อสารต่อกัน กล่าวคือสมาชิกจะตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกันหรือไม่

6. กลุ่มยูว เกษตรกรไทรกตะไกลและกลุ่มยูว เกษตรกรโคกเพชรมีความแตกต่างในผลของสมาชิกที่มีความเกี่ยวข้องทางการสื่อสารต่อกัน กล่าวคือสมาชิกจะมีสถานภาพทางสังคมคล้ายคลึงกันหรือไม่

7. กลุ่มยูว เกษตรกรไทรกตะไกล และกลุ่มยูว เกษตรกรโคกเพชร มีความแตกต่างในผลของความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนความเกี่ยวข้องทางการสื่อสาร

กับการยอมรับนวัตกรรมหรือไม่

8. กลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล้ และกลุ่มยูว เกษตรกร โลก เพชร มีความแตกต่างในผลของสมาชิกที่จะแพร่กระจายนวัตกรรมการ เกษตร ไปยังบุคคลภายนอก ผู้ที่มีความสัมพันธ์อย่าง สนิทแน่นแฟ้นกับสมาชิกภายในกลุ่มหรือไม่

สมมติฐานในการวิจัย

1. ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล้ และกลุ่มยูว เกษตรกร โลก เพชร ในผลของการประสานสัมพันธ์การใช้รายการวิทยุเพื่อยูว เกษตรกรและการแพร่กระจายสารสนเทศภายในกลุ่ม ที่ก่อให้เกิดการยอมรับ นวัตกรรม การ เกษตร

2. การสื่อสารระหว่างบุคคลก่อให้เกิดการยอมรับและก่อให้เกิด การแพร่กระจายนวัตกรรมการ เกษตร มากกว่าสื่อวิทยุทั้งกลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล้และกลุ่มยูว เกษตรกร โลก เพชร

3. ลักษณะความเชื่อมโยงทางการสื่อสารระหว่างบุคคลภายในกลุ่ม ยูว เกษตรกร โกรกตะไกล้ แตกต่างจากลักษณะความเชื่อมโยงทางการ สื่อสาร ระหว่างบุคคลภายในกลุ่มยูว เกษตรกร โลก เพชร

4. ลักษณะการแพร่กระจายนวัตกรรมการ เกษตร ของกลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล้ แตกต่างจากลักษณะการแพร่กระจายนวัตกรรมการ เกษตร ของกลุ่ม ยูว เกษตรกร โลก เพชร

5. ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล้และ กลุ่มยูว เกษตรกร โลก เพชร ในผลของสมาชิกที่มีความเกี่ยวข้องทางการ สื่อสาร กล่าวคือสมาชิกจะทั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ เคียงกันและมีสถานภาพทางสังคมคล้ายคลึงกัน

6. ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล้และกลุ่ม ยูว เกษตรกร โคนเพชร ในผลของจำนวนความเกี่ยวโยงทางการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับนวัตกรรมการเกษตร

7. ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มยูว เกษตรกร โกรกตะไกล้และกลุ่ม ยูว เกษตรกร โคนเพชร ในผลของสมาชิกที่จะแพร่กระจายนวัตกรรมการเกษตร ไปยังบุคคลภายนอกที่มีความสัมพันธ์อย่างสนิทแน่นแฟ้นกับสมาชิกภายในกลุ่ม

นิยามศัพท์

การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร (Communication Network Analysis) หมายถึงวิธีการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงโครงสร้างการสื่อสารของระบบ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหน่วยในการวิเคราะห์

โครงสร้างการสื่อสาร (Communication Structure) หมายถึงการจัดระเบียบองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ในระบบความสัมพันธ์ของการติดต่อสื่อสาร ซึ่งสามารถศึกษาได้จากรูปแบบการติดต่อสื่อสาร

กลุ่มย่อย (Clique) หมายถึง กลุ่มย่อยเล็ก ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบ อันเนื่องมาจากการที่สมาชิกของกลุ่มย่อยนี้ มีปฏิริยาสัมพันธ์ซึ่งกันและกันบ่อยครั้ง กว่าสมาชิกคนอื่น ๆ ในระบบ

ผู้เชื่อมโยง (Bridge) หมายถึงบุคคลซึ่ง เป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่ม หนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยง กลุ่มย่อยสองกลุ่มหรือมากกว่านั้นเข้าด้วยกัน

ผู้ประสาน (Liaison) หมายถึงบุคคลซึ่ง ไม่ใช่เป็นสมาชิกของกลุ่มใด กลุ่มหนึ่ง แต่มีความเกี่ยวโยงหรือเป็นผู้เชื่อมโยง กลุ่มย่อยสองกลุ่มหรือมากกว่านั้น เข้าด้วยกัน

ผู้โดดเดี่ยว (Isolate) หมายถึงบุคคลที่ไม่มีความเกี่ยวโยงทางการ สื่อสารกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในระบบ

คู่สื่อสาร (Dayad) หมายถึง บุคคลสองคนซึ่งเชื่อมโยงติดต่อกัน โดยการมีความเกี่ยวโยงทางการสื่อสารต่อกัน

ความเกี่ยวโยงทางการสื่อสาร (Link) หมายถึง ความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยที่ศึกษาสองหน่วย

การเปิดของระบบ (System openness) หมายถึง ระดับความเกี่ยวโยงทางการสื่อสารกับบุคคลภายนอกของสมาชิกในระบบ

ความเชื่อมโยงทางการสื่อสารของระบบ (Average system connectedness) หมายถึง ระดับความเกี่ยวโยงทางการสื่อสารซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในระบบโดยเฉลี่ย

การเปิดของกลุ่มย่อย (Clique openness) หมายถึง การที่สมาชิกของกลุ่มย่อยมีความเกี่ยวโยงทางการสื่อสารกับบุคคลภายนอกกลุ่มย่อย

ความเชื่อมโยงทางการสื่อสารของกลุ่มย่อย (Average clique connectedness) หมายถึง ระดับความเชื่อมโยงทางการสื่อสารซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกของกลุ่มย่อยโดยเฉลี่ย

ความเชื่อมโยงทางการสื่อสารระหว่างกลุ่มย่อย (Clique connectedness) หมายถึง การเกี่ยวโยงทางการสื่อสารซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มย่อยที่เกิดขึ้นในระบบ

บูรณาการของกลุ่มย่อย (Clique integration) หมายถึง ความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มย่อยต่าง ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายการสื่อสารของกลุ่มย่อยที่ทำการศึกษา

ความหลากหลายของกลุ่มย่อย (Clique diversity) หมายถึง ความแตกต่างในลักษณะบางประการของกลุ่มย่อยต่าง ๆ ในระบบ

การเปิดของบุคคล (Individual openness) หมายถึงการที่บุคคลมีความเกี่ยวข้องกับทางการสื่อสารกับบุคคลภายนอก

ความเชื่อมโยงทางการสื่อสารของบุคคล (Individual connectedness) หมายถึงระดับความเกี่ยวข้องกับทางการสื่อสารกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในระบบ

บูรณาการของบุคคล (Individual integration) หมายถึงความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกที่อยู่ในเครือข่ายการสื่อสารของบุคคลที่ทำการศึกษา

ความหลากหลายของบุคคล (Individual diversity) หมายถึงความแตกต่างในลักษณะบางประการระหว่างสมาชิกในเครือข่ายการสื่อสารของบุคคลที่ทำการศึกษา

การแพร่กระจายนวัตกรรมการเกษตรของกลุ่ม หมายถึงการที่สมาชิกกลุ่มนำวิชาการความรู้และวิทยาการทางการเกษตรแขนงใหม่ที่ได้จากการฟังและอภิปรายรายการวิทยุเพื่อเยาวชนเกษตร ไปบอกเล่าพูดคุยกับบุคคลภายนอกซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม

การยอมรับนวัตกรรม หมายถึงการนำวิชาการความรู้และวิทยาการทางการเกษตรแขนงใหม่ที่เสนอในรายการวิทยุเพื่อเยาวชนเกษตร ไปใช้ปฏิบัติจริงภายหลังจากการฟังและอภิปราย

นวัตกรรมการเกษตร หมายถึงวิทยาการทางการเกษตรแขนงใหม่ ซึ่งออกกระจายเสียงในรายการวิทยุเพื่อเยาวชนเกษตร นับตั้งแต่วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2524 จนกระทั่งถึงวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2525

รายการวิทยุเพื่อเยาวชนเกษตร หมายถึงรายการวิทยุซึ่งผลิตขึ้นโดยฝ่ายวิชาการสำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการส่งเสริมการเกษตรไทย-เยอรมัน ในปี พ.ศ. 2524 ออกอากาศ ณ สถานีวิทยุ วมต.3 ทุกวันอาทิตย์เว้นอาทิตย์ เวลา 18.15-19.00 น. และในปี พ.ศ. 2525 ออกอากาศ ณ สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ทุกวันศุกร์เว้นศุกร์ เวลา 19.30-20.00 น.

การแพร่กระจายสารสนเทศระหว่างบุคคล หมายถึงการถ่ายทอดแพร่กระจาย

หรือคิดต่อทุกคู่สาย สนเทศนกรรมกร เกษกรที่เสนอในรายการวิทยุ เพื่อยูว เกษกรกร ทั้งในระหว่างสมาชิกกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุ เพื่อยูว เกษกรกรและระหว่างสมาชิกกลุ่ม กับบุคคลภายนอก

ความคล้ายคลึงกัน (Homophily) หมายถึงความคล้ายคลึงกันระหว่าง คนสองคน ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันในด้าน อายุ การศึกษา รายได้

ความแตกต่างกัน (Heterophily) หมายถึงความแตกต่างกันระหว่าง คนสองคน ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันในด้าน อายุ การศึกษา รายได้

ปัจจัยพื้นที่ (Spatial) หมายถึงระยะห่างระหว่างบ้านของสมาชิกกลุ่ม ยูว เกษกรกรที่มีความเกี่ยวข้องทางการสื่อสารต่อกัน

ความสัมพันธ์อย่างสนิทแน่นแฟ้น (Strong ties) หมายถึงการที่ บุคคลมีความสัมพันธ์กันในทาง เครือญาติอย่างใกล้ชิดหรือเป็นเพื่อนสนิทกัน และมีการติดต่อสื่อสารทุกคู่กันบ่อยครั้ง

ความสัมพันธ์อย่างผิวเผิน (Weak ties) หมายถึงการที่บุคคลไม่ได้ มีความสัมพันธ์กันในทาง เครือญาติอย่างใกล้ชิด ไม่ได้เป็นเพื่อนสนิท และไม่ได้มีการ ติดต่อสื่อสารทุกคู่กันบ่อยครั้ง

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการพิจารณาความสัมพันธ์การสื่อสารของแต่ละบุคคลนั้น ถือว่าเป็น ความสัมพันธ์แบบทั้งสองฝ่าย (Reciprocal) นั่นคือแม้บุคคลจะพูดว่ามีความสัมพันธ์ ด้วยจะไม่ระบุว่าได้มีความสัมพันธ์กับบุคคลผู้นั้นด้วยก็ตาม ก็ยังถือว่าทั้งคู่ต่างมีความ สัมพันธ์ทางการสื่อสารซึ่งกันและกัน เนื่องจากถือว่าปฏิริยาสัมพันธ์ของบุคคลนั้น มักจะต้อง เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข่าวสารสองทางระหว่างกันและกัน ตามทฤษฎี การสื่อสารเชิงลู่เข้าซึ่งใช้เป็นแบบจำลองการสื่อสาร เพื่อการวิเคราะห์เครือข่ายการ สื่อสารของการวิจัยในครั้งนี้

สรุป

ในบทนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึง ปัญหาของการส่งเสริมการเกษตรของประเทศ และแนวทางแก้ไขด้วยการจัดตั้งกลุ่มอภิปรายรายการวิทยุเพื่อผู้เกษตรกร ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารชนิดใหม่ ที่เกิดจากการประสานสัมพันธ์สื่อวิทยุและสื่อระหว่างบุคคล ซึ่งควรจะไ้ศึกษาวิจัยประสิทธิผลของการประสานสัมพันธ์ดังกล่าวว่า จะสามารถก่อให้เกิดการยอมรับและแพร่กระจายนวัตกรรมการเกษตรหรือไม่ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ ตลอดจนขอบเขต ปัญหาในการวิจัย สมมติฐาน และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งยังได้กล่าวถึงข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัยไว้ด้วย

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย